

De Tao van het Systeem dat de Mens Kent

In de oude wereld vroeg een leerling aan de meester:

"Meester, waarom falen zoveel mooie systemen?"

De meester glimlachte.

"Welke systemen bedoel je?"

"Overheden."

"Bedrijven."

"Religies."

"Coöperaties."

"Gemeenschappen."

De leerling haalde zijn schouders op.

"Ze beginnen vaak met goede bedoelingen."

"En eindigen vaak in strijd."

De meester knikte.

"Kom mee."

Ze liepen naar een prachtige brug die een brede rivier overspande.

De brug was gebouwd door de beste ingenieurs van het land.

Sterk.

Elegant.

Indrukwekkend.

"Wat zie je?"

vroeg de meester.

"Een goed ontwerp."

"Waarom?"

"Omdat de brug rekening houdt met de rivier."

De meester glimlachte.

"Wat zou er gebeuren als de architect had gezegd:

'Ik geloof niet in zwaartekracht.'"

De leerling moest lachen.

"Dan zou de brug instorten."

"En wat als hij had gezegd:

'Ik ontwerp voor ideale weersomstandigheden.'"

De leerling schudde zijn hoofd.

"Dan stort de brug vroeg of laat alsnog in."

De meester keek naar het stromende water.

"Een goede brug wordt ontworpen voor de werkelijkheid."

Niet voor wensen.

Niet voor idealen.

Voor de werkelijkheid.

Ze liepen verder.

Onderweg kwamen zij een dorp tegen.
In het midden stond een groot gebouw.
Ooit was het gebouwd om het dorp te dienen.
Maar inmiddels draaide alles om het gebouw zelf.
De regels werden belangrijker dan de mensen.
De bestuurders belangrijker dan de missie.
De positie belangrijker dan de verantwoordelijkheid.

"Wat zie je?"
vroeg de meester.
"Een systeem dat ziek is."
De meester knikte.

"Hoe is dat gebeurd?"
vroeg de leerling.

De meester glimlachte.
"De ontwerpers begrepen de mens niet."

Ze gingen zitten onder een oude eik.
De meester tekende een cirkel in het zand.
Daarin schreef hij:

Missie

Daaromheen tekende hij een grotere cirkel.
Daarin schreef hij:

Macht

Nog een cirkel.

Status

Nog een cirkel.

Ego

De leerling keek aandachtig.

De meester sprak:
"Veel systemen worden ontworpen alsof mensen altijd verstandig zullen handelen."
Hij keek naar de boom boven hen.
"Maar een architect die geen rekening houdt met regen, bouwt een lekkend dak."
De wind streek door de bladeren.
"En een architect die geen rekening houdt met ego, bouwt een corrupt systeem."

De leerling werd stil.

De meester vervolgde:
"Wanneer macht kan worden verzameld,

zal iemand haar verzamelen."

"Wanneer status kan worden misbruikt,

zal iemand haar misbruiken."

"Wanneer een groep zichzelf kan beschermen tegen kritiek,

zal zij dat vroeg of laat doen."

"Dat klinkt cynisch."

zei de leerling.

De meester glimlachte.

"Nee."

"Dat is observatie."

Ze liepen verder.

Onderweg zagen zij een korf met bijen.

Duizenden bijen werkten samen.

Geen enkele bij bezat de korf.

Geen enkele bij kon de korf verkopen.

Geen enkele bij kon de honing opeisen.

Toch functioneerde het geheel.

"Waarom?"

vroeg de leerling.

"Omdat het systeem belangrijker is dan de individuele bij."

De leerling dacht na.

De meester keek naar de horizon.

"De meeste menselijke systemen falen niet door slechte mensen."

Hij liet een lange stilte vallen.

"Zij falen omdat zij ontworpen zijn alsof slechte eigenschappen niet bestaan."

Plotseling begon de leerling iets te begrijpen.

Hebzucht.

Groepsgedrag.

Machtswellust.

Zelfrechtvaardiging.

Corruptie.

Politieke spelletjes.

Niet uitzonderingen.

Maar patronen.

Zoals regen.

Zoals wind.

Zoals zwaartekracht.

De meester knikte alsof hij zijn gedachte kon horen.

"Een wijs systeem probeert niet de mens te veranderen."

"Wat doet het dan?"

vroeg de leerling.

"Het kent de mens."

De zon begon langzaam onder te gaan.

"Een wijs systeem weet dat mensen erkenning zoeken."

"Dat mensen soms bang zijn."

"Dat mensen fouten maken."

"Dat macht verleidt."

"Dat groepen zich kunnen vergissen."

De wind werd zachter.

"Daarom bouwt het controles."

"Transparantie."

"Tegenspraak."

"Verantwoordelijkheid."

"Herstelmechanismen."

"Vertrouwt het systeem mensen dan niet?"

vroeg de leerling.

De meester glimlachte.

"Juist wel."

Hij wees naar de brug.

"Daarom houdt het rekening met hun natuur."

De eerste sterren verschenen.

De meester stond op.

"Onthoud dit."

"Een slecht systeem heeft goede mensen nodig om te overleven."

Hij keek naar de hemel.

"Een goed systeem blijft functioneren wanneer gewone mensen erin werken."

De leerling keek naar de rivier.

En ineens zag hij het.

De grootste fout van veel systemen was niet dat zij slecht ontworpen waren.

Het was dat zij ontworpen waren voor een mens die niet bestond.

Een ideale mens.

Een perfecte leider.

Een onbaatzuchtige bestuurder.
Een altijd rationele groep.

Maar de werkelijke mens was anders.
Mooier.
Kwetsbaarder.
Complexer.

En daarom begreep hij eindelijk:
dat het hoogste doel van een systeem niet is om de mens te beheersen.
Maar om ruimte te scheppen waarin zijn beste eigenschappen kunnen bloeien
en zijn zwaktes geen ramp worden voor het geheel.

De naïeve architect ontwerpt voor ideale mensen.
De wijze architect ontwerpt voor echte mensen.

Want regen valt.

Wind waait.

En ego verschijnt waar macht ontstaat.

Daarom bouwt de wijze geen systeem
dat afhankelijk is van perfectie.

Hij bouwt een systeem

dat de menselijke natuur begrijpt.

Want een systeem dat de mens kent,

hoeft niet bang te zijn voor de mens.